

КАНАРИК Юлія Сергіївна

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного та господарського права Національного університету біоресурсів і природокористування України

(м. Київ, Україна)

ПУБЛІЧНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Одним із найбільш актуальних питань у забезпеченні інформаційної безпеки є охорона права на комерційну таємницю. Тому існує необхідність у відповідному правовому регулюванні, котре буде гарантувати захист інформації, що становить комерційну таємницю, та буде стосуватися як суб'єктів підприємництва, так і органів публічної влади, що здійснюють контроль за охороною комерційної таємниці. Українське законодавство містить прогалини у побудові ефективного механізму контролю за безпекою інформації, що становить комерційну таємницю та її захистом. Основними проблемами та недоліками законодавства є суперечності у положеннях, що регулюють охорону комерційної таємниці, відсутність чіткого визначення поняття «комерційна таємниця» та її відмінності від «ноу-хау» та «конфіденційної інформації», мала кількість правозастосовчої практики, що стосується захисту та встановлення відповідальності за розголошення комерційної таємниці.

До комерційної таємниці відносяться відомості, що мають технічний, організаційний, комерційний та виробничий характер. Охорона комерційної таємниці є частиною охорони прав інтелектуальної власності. Тому майновими правами підприємства на захист комерційної таємниці володіє особа, яка визнала інформацію комерційною таємницею, не порушуючи при цьому умов договору. Ми погоджуємося з думкою О. Світличного, що фактичним підґрунтям охорони комерційної таємниці є монополія власника на інформацію, а не юридична монополія її використання [1, с.70]. Становлення

інституту комерційної таємниці ґрунтується на реформуванні економічної та юридичної сфери українського суспільства, розвитку ринкової економіки і боротьби з недобросовісною конкуренцією.

У ст.2 Директиви (ЄС) 2016/943 надається поняття «володілець комерційної таємниці», під яким розуміється будь-яка фізична чи юридична особа, яка законно контролює комерційну таємницю [2].

Частиною комерційної таємниці не є наступна інформація: кількість працівників, їх заробітна платня, кількість вакантних робочих місць; податкова звітність; установчі документи підприємства; екологічний фактор роботи підприємства, вплив на забрудненість навколишнього середовища; документи щодо платоспроможності установи.

Для забезпечення правової охорони прав на комерційну таємницю публічні органи повинні керуватися нормами Цивільного кодексу України (ст. 505-508); Господарського кодексу України (ст. 36, 162); Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції»; Кримінального кодексу України (ст. ст. 231, 232); Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Необхідність охорони інформації, яка має обмежений доступ (включаючи комерційну таємницю) є важливим критерієм охорони національної безпеки, тому на органи публічної влади покладено відповідальність за збереження такої інформації від її неправомірного використання та розголошення. Виключення становить розголошення комерційної інформації у разі існування загрози для життя населення.

Чинним законодавством України не передбачено змогу отримати компенсацію за порушення комерційної таємниці. У ст. 432 Цивільного кодексу України у випадку неправомірного використання об'єкта інтелектуальної власності до правопорушника може бути застосоване разове грошове стягнення, тоді як відшкодування збитків повністю не передбачено [3]. Проте, порядок та розмір такої компенсації має бути визначений у законодавстві. Законодавець закріплює норму щодо накладення на

правопорушника зобов'язання щодо відшкодування власнику завданої майнової шкоди через відшкодування збитків або виплату компенсацій [4]. Стягнення компенсації відбувається шляхом звернення до суду. Названа норма дала можливість поширити норму прав грошову компенсацію на всі правові відносини у сфері захисту об'єктів інтелектуальної власності, тоді як раніше ця норма стосувалася лише захисту авторського права і суміжних прав. Ми погоджуємося з думкою А. Гуржій, що розслідування привласнення чи неправомірного розголошення комерційної таємниці ускладнюється відсутністю чітких практичних механізмів захисту [5, с.644].

Серед заходів щодо збереження комерційної таємниці можна виділити заходи організаційного, юридичного та технічного характеру. Організаційними заходами називають дії суб'єкта, що забезпечують обмеження доступу до комерційної таємниці для працівників та надання доступу лише за наявності спеціального засобу (наприклад, перепустка чи пропуск). До заходів юридичного характеру відносяться створення корпоративних нормативно-правових актів, що регулюватимуть доступ до комерційної таємниці та її охорону, створення документів для працівників підприємств про нерозголошення конфіденційної інформації, підписання трудових договорів з працівниками з передбаченими в них записами про охорону комерційної таємниці підприємства. До заходів технічного характеру відносяться заходи, які створюють перешкоду для несанкціонованого доступу до комерційної таємниці підприємств шляхом встановлення пристроїв для контролю доступу, використання кодів та шифрів. Аналіз Кодексу законів про працю України засвідчив, що чинне законодавство не містить чітко визначеної відповідальності працівників за розголошення комерційної таємниці. Відсутність таких норм створює прогалину в правовому регулюванні захисту конфіденційної інформації, що може ускладнювати механізми її охорони у трудових правовідносинах. [6].

Відповідальність за розголошення комерційної таємниці працівника може бути встановлена лише на основі локального нормативно-правового документу. Даний документ передбачає згоду працівника на нерозголошення комерційної чи іншої таємниці підприємства протягом його роботи на даному підприємстві, або в інші терміни, визначені у договорі. Задля збереження комерційної таємниці керівник підприємства, установи чи організації повинен надати завірений список відомостей, котрі відносяться до комерційної таємниці. Також на працівника може бути накладена адміністративна відповідальність згідно зі ст. 164-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення у вигляді грошового відшкодування у розмірі дев'ять – вісімнадцять неоподатковуваних доходів. Тому ми вважаємо за необхідне доповнити Кодекс законів про працю України статтею, що передбачатиме трудову відповідальність за розголошення комерційної таємниці підприємства.

У Директиві (ЄС) 2016/943 визначаються ознаки законного набуття, використання та розкриття комерційної таємниці, випадки неправомірного набуття та використання комерційної таємниці, винятки та обмеження (ст. 3-5). Українське законодавство наразі не містить норм, що регулюють дані питання [2]. Відповідно до ст. 3 Директиви (ЄС) 2016/943 до правомірних способів набуття комерційної таємниці відносяться застосування працівниками права на інформацію згідно з правами Європейського Союзу, незалежне відкриття чи створення інформації, дослідження інформації, що містить комерційну таємницю у тій частині яка була оприлюднена на загальний доступ третьою особою, будь-який інший спосіб, що не суперечить порушенню комерційної практики.

Серед публічних органів влади за захист права на комерційну таємницю відповідає Антимонопольний комітет України – державний орган, наділений спеціальним статусом, який діє з метою забезпечення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності. Комітет діє на основі Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції», який визначає розголошення комерційної таємниці як один із виявів використання

недобросовісної конкуренції (ст. 17). До органів у складі Антимонопольного комітету України, які розглядають справи про порушення комерційної таємниці відносяться адміністративна колегія територіального відділення, уповноважена особа комітету, адміністративна колегія, та Антимонопольний комітет України як колегіальний орган загалом. Постраждалий суб'єкт може подати заяву до органів Антимонопольного комітету України протягом шести місяців з моменту порушення його прав. Термін розгляду даних справ комітетом може тривати від чотирьох місяців до шести років, що залежить від кількості доказів та складності справи.. Відповідно до проведеного дослідження звітів Антимонопольного комітету України, серед справ, розглянутих комітетом до кінця 2024 року лише одна справа стосувалася порушення права на комерційну таємницю, а саме справа № 127-26.4/51-22 про незаконне збирання інформації, що становить комерційну таємницю ПАТ «Науково-виробничий центр «Борщагівський хіміко-фармацевтичний завод» у ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця». Провадження було закрито за відсутністю доказів. Поділяємо позицію Н. Борсук, що практика Антимонопольного комітету України у вирішенні справ про порушення комерційної таємниці недостатньо активна, тому наголошуємо на важливості запровадження просвітницьких заходів, спрямованих на ознайомлення суб'єктів господарювання з доступними механізмами захисту їхніх прав

Однією із важливих проблем публічно-правового захисту права на комерційну таємницю є відсутність юридичного закріплення прав на комерційну таємницю, відсутність визначення комерційної таємниці з соціального боку, відсутність чітко визначених правових гарантій захисту права на комерційну таємницю з боку держави.

У 2008 році Верховною Радою України було внесено на розгляд Закон України «Про охорону прав на комерційну таємницю», який не було прийнято. Проаналізувавши положення даного законопроекту ми дійшли до висновку, що існує потреба у чіткому визначення відповідальності органів публічної влади

за контроль витоку інформації, що містить комерційну таємницю [9]. Прикладом може слугувати ст. 61 Закону України «Про банки і банківську діяльність», що встановлює обов'язок по збереженню банківської таємниці і відповідальність за порушення банківської таємниці у договорах між клієнтом та банком [10]. Органи державної влади, а також фізичні та юридичні особи, при виконанні покладених на них законом функцій або при наданні послуг банкові, отримали інформацію, яка включає в себе банківську таємницю мають обов'язок забезпечення зберігання такої інформації конфіденційною, перешкоджати її розголошенню та не використовувати її задля власної вигоди. У випадку, якщо через діяльність названих суб'єктів клієнт чи банк понесе збитки у вигляді витоку банківської таємниці, збитки повинні бути відшкодовані винними державними органами. У зв'язку з цим визначається необхідність передбачити у новому законопроекті щодо комерційної таємниці положення про відповідальність за її розголошення не лише для винних суб'єктів – фізичних осіб, а й для службових осіб органів публічної влади, працівників правоохоронних органів, які допустили розголошення конфіденційної інформації. Важливо також закріпити обов'язок таких осіб щодо матеріального відшкодування завданої шкоди або втраченої вигоди, що сприятиме ефективному захисту комерційної інформації.

Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що розвиток системи правового захисту комерційної таємниці потребує комплексного підходу, який включає удосконалення нормативно-правової бази, реформування правозастосовчої практики та посилення державного контролю за збереженням конфіденційних даних. Це сприятиме підвищенню рівня довіри між підприємствами, забезпеченню стабільності економічного середовища та запобіганню незаконному використанню комерційної інформації.

Список використаних джерел

1. Світличний О.П. Правове регулювання комерційної таємниці як міжгалузевого інституту в системі права та законодавства України. Право. Людина. Довкілля. Науково-практичний журнал. Vol. 11. №4. С. 67-74.
2. Директива (ЄС) 2016/943 Європейського Парламенту та Ради від 8 червня 2016 року про захист нерозкритих ноу-хау та ділової інформації (комерційної таємниці) від їх незаконного придбання, використання та розголошення. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/984_042-16 (дата звернення 01.05.2025).
3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. 435-IV. Відомості Верховної Ради. 2003. № 40–44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 01.05.2025)
4. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав інтелектуальної власності» від 20 березня 2023 року № 2974-IX32. Відомості Верховної Ради. 2023. № 63. Ст. 209. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2974-20> (дата звернення 01.05.2025).
5. Гуржій А.В., Запотоцька О.В., Шаповалова А. О. Правовий захист об'єктів інтелектуальної власності в умовах воєнного стану: збереження та безпека інновацій. Юридичний науковий електронний журнал. № 2. URL: http://lsei.org.ua/2_2023/153.pdf (дата звернення 01.05.2025)
6. Кодекс законів про працю України : Закон України від 12.10.1971 р. № 322-08. Відомості Верховної Ради. 1971. додаток до № 50. Ст. 375. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення 02.05.2025)
7. Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 07 червня 1996 року № 236/96. Відомості Верховної Ради. 1996. № 36. Ст. 164. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 02.05.2025).
8. Борсук Н. Я. Захист інтелектуальної власності від недобросовісної конкуренції органами Антимонопольного комітету України. Науковий вісник

Ужгородського Національного Університету. № 68. С. 86-90. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2022/03/16.pdf> (дата звернення 03.05.2025) 9.

Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції проекту Закону України «Про охорону прав на комерційну тасмницю»» від 05 листопада 2008 року № 1404-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-2008-%D1%80#Text> (дата звернення 03.05.2025).

10. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07 грудня 2000 року № 2121-III. Відомості Верховної Ради. 2001. № 5-6. Ст. 30. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення 03.05.2025).

Міністерство освіти і науки України
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Юридичний факультет
Кафедра цивільного та господарського права

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРИВАТНОПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

тези доповідей учасників III Міжнародної науково-практичної конференції
присвяченої 127 річниці заснування Національного університету біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, 15 травня 2025 р.)

Київ 2025

За зміст та якість матеріалів відповідальними є автори публікацій.

Актуальні питання приватноправового регулювання в умовах євроінтеграції: тези доповідей учасників III Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 127-річниці заснування Національного університету біоресурсів і природокористування України (м. Київ, 15 травня 2025 року.) / За заг. ред. проф. О.Ю. Піддубного. Київ, 2025. 234 с.

У збірнику розміщено тексти наукових доповідей, присвячених дослідженню актуальних питань у сфері приватного права в Україні та перспектив його розвитку і вдосконалення в контексті євроінтеграції.

Розраховано на науковців, викладачів, аспірантів та здобувачів наукового ступеню, а також суддів, адвокатів та практикуючих юристів, спеціалістів у сфері приватного права.